

TÁR C Z A.

ÉVNEGYEDES JELENTÉS A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL

1894. ÁPRILIS 1-TŐL JÚNIUS 31-IG.

(Felolvasatott a Magyar Nemzeti Múzeum
1894. június 2-iki igazgatósági ülésén.)

I.

A nyomtatványok osztályának anyaga a lefolyt évnegyedben köteles példányokban 822, vásárlás útján (1399 frt 39 kr. értékben) 1570, ajándék útján 5394 drb, összesen 7786 drb nyomtatvánnyal gyarapodott.

A könyvtár helyiségében 2820 egyén 6465 kötet nyomtatványt, kölcsönzés útján pedig 734 egyén 2593 műből 3378 kötetet használt.

Nevezetesebb szerzemények czimén első helyen említendő a nagybecsű *Kossuth-könyvtár*, mely a megvásárlására alakult orsz. bizottság ajándékaként jutott könyvtárunk birtokába.

A könyvtár, mely a Széchenyi-teremben lett elhelyezve, 2702 leltári szám alatt 4303 kötet és füzetből áll. Rendkívül gazdag különösen történelmi és természettudományi munkákban. Reánk nézve a Kossuth személyére vonatkozó s angliai, amerikai tartózkodása idejében megjelent nyomtatványok mellett legkivált azon kisebb füzetek, brosurák bírnak különös beccsel, a melyek az 1848—50. évek történetére vonatkozólag a külföldön jelentek meg s a melyek Magyarországon eddig úgyszólván teljesen ismeretlenek voltak. Nagyon becses Kossuthnak az amerikai és angol lapokba írt czikkei gyűjteménye is, a melyekben írjuk a magyar ügyekkel foglalkozik; e czikkek ki vannak vágva az illető lapból és papírra ragasztva. A nagyobb munkák közül főlemlítendő: a «Natural history of New-York», 16 nagy kötetben, rendkívül díszes rajzokkal, a mit Kossuth magától New-York államtól kapott aján-

dékba ott tartózkodása idején; számos külföldi és magyar folyóirat, angol és olasz természettudományi munkák, Kisfaludy Károly, Vörösmarty, Petőfi, Jósika, Jókai munkáinak legelső kiadásai, a Kossuth személyével foglalkozó munkálatok az ő sűrű megjegyzéseivel, a Shakespeare-irodalom teljes gyűjteménye stb. Könyvtárunk mindezekben oly gazdag gyűjteménnyel gyarapodott, a mely — tekintet nélkül arra, hogy a magyar történelem egyik legkimagaslóbb alakjának szellemi életére vet világot — önmagában is megbecsülhetetlen értéket képvisel.

Magánosok közül Arnstein Miksa (New-York), Abray Károly, Blaskovits Kálmán, Bozóky Alajos (Nagyvárad), Demkó Kálmán (Lőcse), Fantoni Gábor gróf (Velence), Farkas Károly, dr. Fejérpataky László, Forgó Istvánné, Garda Samu, Hennig Alajos (Kalocsa), Hofecker Imre, Holländer Samu, Köhalmi Sándor, dr. Károlyi Árpád (Bécs), Kováts Ferencz (Hódmezővásárhely), Kropf Lajos (London), Lovassy László (Keszthely), dr. Mandello Gyula, Marusák Pál (Sopron), Milleker Bódog (Temesvár), Molnár Pál (Sárosd), Pető Sándor, Sarkadi Sándor, dr. Sebestyén Gyula, Szilágyi Sándor és idősb Szinnyi József gazdagították ajándékaikkal a nyomtatványi osztályt. Vétel útján pedig a következő nevezetesebb munkák lettek megszerezve: 1. Maréchal, Costumes civils actuels de tous les peuples connus. Paris, 1788. (90 márka). 2. Young J., A series of Portraits of the Emperors of Turkey (110 márka). 3. Usi e costumi di tutti i popoli dell' universo. Milano, 1856. (110 márka). 4. The Military Costume of Europe. London, 1812. (300 márka). 5. A Gothaischer Hofkalender régebbi és újabb évfolyamaiból 30 drb (406 márka). 6. A Kossuth halálára vonatkozó angol, francia és olasz nyelvű hírlapok, 316 drb 50 frt 9 krért.

A lefolyt évnegyedben 1369 kötetnyi munkáról készült címlap; 626 munka repertorizáltatott és 289 kötés alá készítettett.

II.

A *hírlapkönyvtár* gyarapodása: *a) vásárlás* útján: Kún S. antiquártól (7 frt 50 kr. értékben): Der Soldatenfreund, Bécs, 1848. évf.; Magyar Kurir 1816. évf. I. fele; Gutenberg 1866. évf.; Figyelmező 1849. évf. — 3 évf. 134 száma; *b) kötelespéldány* címén 250 évf. 16,012 száma; összesen 253 évf. 16,140 száma.

Az olvasók száma 470 volt; ezek 1010 kötet hírlapot használtak.

Átnézetett 313 hírlap 11,733 száma. Czédulázttatott 76 hírlap 351 évfolyama.

Reklamáló levél 74 iratott; reklamáltatott 704 hírlapszám, ebből eddig beérkezett 357 szám.

III.

A kéziratár ajándék útján 5 drb kézirattal és 5 drb fénykép-másolattal gyarapodott; ezeken kívül Forgó Istvánné adományából Walther László irodalmi hagyatékának birtokába jutott, a melynek kéziratári része mintegy 100 kötetre rüg.

Vétel útján 6 drb kézirat és egy színezett fénykép szereztetett, a Kende S. bécsi antiquártól 1000 frton megvásárolt Mellétei Barna Mihály-féle gyűjteményen kívül, mely a magyar családok genealogiájára vonatkozó jegyzeteket és egyéb kéziratokat tartalmaz. E nagy gyűjtemény, valamint a Walther-féle hagyaték most van rendezés alatt. Vásárlásra 1040 frt fordítottatott.

E szerzemények közül kiemelendő Walther László hagyatéka, mely irodalmi szempontból rendkívül becses, mert a Horvát István-nal szoros összeköttetésben álló Walther több ezerre menő levelezése között elsörendű írók és költők leveleit s egyéb iratait tartalmazza; továbbá a thorni Corvin-codex czímlapjának színezett fényképe, mely az osztály e nembeli nagy gyűjteményét ritka szép darabbal gyarapította.

A kutatók száma 86 volt, ezek 274 kéziratot használtak.

A rendezetlen és beosztatlan régi kéziratári anyag kiválasztása és rendezése tovább folyt, de e munkát megszakította a Forgó Istvánné ajándékának és a Barna-féle gyűjteménynek átvétele és rendezése, melynek eredményéről csak a munka befejezése után adhatunk számot.

A levéltár a lefolyt évnegyedben ajándék útján 514 drb irattal, 1 fényképpel és 1 negatívval, csere útján 4 db irattal s örök letétemény útján 953 drb irattal és 1 drb XVI. századi bőr-irattartóval, összesen 1475 darabbal gyarapodott. E gyarapodásba nincsen betudva Kende bécsi antiquártól megvásárolt oklevélgyűjtemény, melynek jegyzékbe vétele most folyik, és a Sombory-család levéltára, melynek számadatait csak a végleges rendezés kapcsán állapíthatjuk meg.

Vásárlásra 1041 frt 60 kr. fordítottatott, mely összegből 1000 frt a Kendétől megvásárolt oklevél- és kéziratgyűjteményre esik. Ajándékaikkal Forgó Istvánné (Budapest), Földvály Gerzson ev. ref. lelkész (Ófejtő), Kanitz bankigazgató (Bécs), gróf Teleki Sándor orsz. képviselő (Budapest), Varjú Elemér (Budapest), és egy ismeretlen gyarapították a levéltarat.

Az új szerzemények közt első helyen említendő egy 41 drb középkori oklevélből álló gyűjtemény, mely egy ismeretlen ügybarát ajándékából került a levéltár birtokába, s melynek oklevelei jobbra Körösmegye birtokviszonyaira vonatkoznak. Kiváló jelentőséggel bírnak a Kende antiquártól megvásárolt oklevelek, melyek néhai Mellétei Barna Mihály genealogiai kéziratgyűjteményéhez tar-

toztak, s abból kiválasztva, jegyzék mellett fognak a levéltár illető csoportjaiba beosztatni. Forgó Istvánné az édes atyjának, néhai Walther Lászlónak birtokában levő 460 drb, jobbára újabbkori oklevéllel gyarapította levéltárunkat. Az újabbkori politikai mozgalmakra vonatkozó iratok gyűjteménye Kossuth Lajosnak 2, gróf Széchényi Istvánnak és Klauzál Gábornak 1—1, Kanitz Emánuelhez intézett levelével és Deák Ferencz egy 1869. február 11-én kelt német levelével gyarapodott. A nemeslevelek gyűjteményének szaporodását a következő jegyzék tünteti fel: 1. 1509. december 15. Botzen. I. Miksa császár birodalmi czímeres levele Gaundl Lajos részére. 2. 1578. szeptember . . . Prága. I. Rudolf czímeres levele Kwtton Miklós részére. 3. 1580. október 6. Prága. Ugyanannak czímeres levele Kowách György részére. 4. 1613. márczius 10. Pozsony. II. Mátyás czímeres levele Mikó János részére. 5. 1614. Zólyom vármegye bizonyítványa Gandl Kristóf nemessége felől. 6. 1633. szeptember . . . (Bécs). II. Ferdinánd czímeres levele Feöldváry János részére. 7. 1660. április 15. Bécs. I. Lipót czímeres levele Finck Tóbiás részére. 8. 1746. december 5. Bécs. Fölbári Bobok Mihály czímeres levele. 9. 1795. Pozsony vármegye bizonyítványa Martinkovics Márton nemességéről. 10. 1808. Nyitra vármegye bizonyáságlevele Palásthy Pál nemességéről.

Fényképgyűjteményünk a garam-szentbenedeki konvent állítólag II. Andrástól 1217-ben nyert kiváltságlevelének fényképével gyarapodott, melynek eredetije az esztergomi káptalan levéltárában őriztetik.

Családi levéltáraink a magyar-nagy-sombori Sombory-család levéltárával szaporodtak, melynek két nagy ládában felszállított iratai most vétetnek rendezés alá. Ezzel az örök letétemények száma 27-re emelkedett. Ezenkívül Péchy Ödön 2 középkori s 9 újabbkori irattal és Péchy Elemér 942 drb, jobbára XVIII—XIX. századi irattal járultak a már régebben elhelyezett Péchy levéltár kiegészítéséhez.

A lefolyt negyedévben 6 kutató 492 oklevelet használt.

Az újabb szerzemények közül feldolgoztatott 1414 irat. A levéltár anyagába beosztatott: a középkori oklevelek közé 45 drb, az újabbkori oklevelek közé 480 drb, a nemeslevelek közé 10 drb, összesen 535 drb irat.

A középkori oklevelek anyagából a másolatok kiválasztattak és a már régebben különválasztott anyaggal és a Wenzel- s Majláth-féle gyűjtemények másolati anyagával egyesítve, a középkori oklevelek csoportjának függeléke gyanánt fel lettek állítva. Az ily módon rendezett gyűjtemény 6 köteggben 6 drb XII. századi, 89 drb XIII., 305 drb XIV., 474 drb XV. és 154 drb XVI. századi oklevél másolatát foglalja magában.

A családi levéltárak közül tovább folytatott s befejezéséhez közeledik a Szent-Ivány és Bescsky családok levéltárainak ren-

dezése; a Péchy levéltár újabban beküldött anyaga már rendeztetett, s az ekként kibővült levéltár 12 fiókban újból fel lett állítva.

Folyamatban van végül az oklevelek anyagából kiválasztott czéhíratok és az újabb e nembeli szaporodás beosztása, mely egyúttal a czéhíratok csoportjának új rendezését vonta maga után.

A SZEGEDI SOMOGYI-KÖNYVTÁR 1892/93. ÉVI ÁLLAPOTA.

REIZNER JÁNOSTÓL.

A «Somogyi-könyvtár» 10-ik, azaz 1892/93. évi állapotáról, a könyvtár használatáról, gyarapodásáról, a czímtározási munkálatok előhaladásáról szóló jelentésemet a következőkben van szerencsém előterjeszteni.

1. A könyvtár használata.

Az olvasóterem 1892-ik évi szeptember hó 1-én újra megnyitván, a f. évi június hó 30-ikáig terjedő 242 látogatási napon összesen 7551 olvasó használta a könyvtárt. E létszámba be van tudva azon 83 olvasó is, kik az 1892-ik évi július—augusztusi szünet alatt hűvarkodtak.

A 7551 olvasóból a délelőtti időszakra 153 esik; a délutáni olvasók közül pedig hétfőn és csütörtökön a 6—7 órai időszakban 387 olvasó használta a könyvtárt.

A 7551 olvasó összesen 7797 művet használt.

A könyvtár használatának havonkénti eredményét a következő táblázat tünteti elő.

Év és hó	Hány nap volt nyitva	Az olvasók száma				Az olvasók		A használt munkák száma
		dél-előtt	dél-után	összesen	napi átlag	leg-kisebb száma	leg-nagyobb	
1892 szeptember	25	16	328	844	33 ¹⁹ / ₂₅	73	5	903
» október . . .	26	18	1368	1386	53 ⁸ / ₂₆	71	29	1390
» november . . .	25	11	930	941	37 ¹⁶ / ₂₅	63	22	953
» december . . .	23	5	902	907	39 ¹⁰ / ₂₃	64	24	915
1893. január . . .	24	6	906	912	38 ⁰⁰ / ₂₄	58	20	928
» február . . .	23	16	819	835	36 ⁷ / ₂₃	62	17	862
» márczius . . .	25	28	516	544	21 ¹⁹ / ₂₅	46	9	592
» április . . .	22	18	376	394	17 ²⁰ / ₂₂	34	9	434
» május . . .	25	22	441	463	18 ¹³ / ₂₅	39	3	484
» június . . .	24	13	312	325	13 ¹³ / ₂₄	36	4	336
Összesen . . .	242	153	7398	7551	31 ⁴⁹ / ₂₄₂	—	—	7797

A könyvtár helyiségeit és berendezését 222 férfi és 80 nő, tehát összesen 302, legnagyobb részben vidéki látogató tekintette meg.

2. A könyvtár gyarapodása.

A gyarapodás, nevezetesen a beszerzés és adományozás következő eredményű volt:

A múlt év második felében a beszerzési alapból még fennmaradt összeg terhére vétetett 77 mű 95 kötetben, továbbá 8 lap, 12 folyóirat és 12 füzetes vállalat, összesen 230 frt 21 kr. értékben.

A múlt évi postaköltségre s apróbb kiadásokra felvett alapból vétetett 5 mű 6 kötetben, összesen 11 frt 17 kr. értékben.

Az 1893-ik évre könyvbeszerzésre előirányzott 1000 frt alap terhére f. évi január hó 1-től június hó 30-ig beszereztetett 50 mű 82 kötetben, továbbá 6 lap, 15 folyóirat és 10 füzetes vállalat összesen 395 frt 94 kr. értékben.

Alapítványi illeték czimén a könyvtár 1892. évi július hó 1-től 1893. évi június hó 30-ikáig 13 művel (3 kötet, 32 füzet és 24 lapszám) gyarapodott.

Adomány útján befolyt 91 kötet, 151 füzet, 4 apró nyomtatvány, 16 kézirat, 1 kép, s különböző lapokból 260 szám.

Az adományozók sorából Ráth Mór budapesti könyvkereskedő úrnak becses és tekintélyes számú adományát említem fel, s kiemelem, hogy a Magyar Tudományos Akadémia, a vallás- és közoktatásügyi s a földművelésügyi m. kir. miniszteriumok, a magyar földrajzi társulat, a m. kir. földtani intézet, az országos m. kir. statisztikai hivatal, a magyar mérnök- és építész-egylet, stb. hivatalos kiadványaikat ezen évben is megküldték a könyvtárnak.

A múlt év második felében a beszerzési alap terhére bekötött 27 mű és hírlap 111 kötetben, 196 frt 10 kr. értékben.

Az időközben eladott másodpéldányok árából bekötött 14 hírlap 21 kötetben, 35 frt 10 kr. értékben.

A f. évi 1000 frt könyvkötési alap terhére pedig bekötött 335 mű 704 kötetben, 473 frt 80 kr. értékben.

3. A czímtározási és rendezési munkálatok előhaladása.

Múlt évi jelentésemben említettem, hogy az I. számú teremnek és a folyosónak bebútorozása folytán még a múlt év folyamán áttelepített a hittudományi szak *a*), *b*), *c*), *d*) alszaka, az *e*) és *f*) alszakok ez év folyamán történt áttelepítésével a hittudományi szak rendezése is befejeztetett. Ezen év folyamán czímtározott és felállított az ósnyomtatványok és naptárak, schematismusok szaka, valamint czímtározva és beékelve lőnek az idő-

közi gyarapodások. A könyvtár jelenlegi állományából még csak a hírlaposztály egy része, s az apró nyomtatványok rendezése és czimtározása van hátra, melynek ez év folyamán történő befejezésével a könyvtár czimtározási és rendezési munkálatai véget érnek.

A könyvtár czimtározott és rendezett állománya a múlt évi június hó végével 23,815 műre terjedett, a mely 48,467 kötetet, illetőleg 44,376 darabot képviselt.

Ezzel szemben a folyó évi június hó 30-án megejtett lezárás szerint a könyvtár czimtározott és rendezett állományának szakonkénti mennyisége a következő:

<i>Inc.</i>	131 mű,	145 kötet,	122 darab.
<i>A.</i>	6,596 »	11,919 »	10,680 »
<i>B.</i>	1,982 »	3,051 »	2,768 »
<i>C.</i>	654 »	1,090 »	1,010 »
<i>D.</i>	1,079 »	1,725 »	1,545 »
<i>E.</i>	2,112 »	3,904 »	3,671 »
<i>F.</i>	2,178 »	3,810 »	3,517 »
<i>G.</i>	5,254 »	10,608 »	10,053 »
<i>H.</i>	3,776 »	8,042 »	7,044 »
<i>I.</i>	789 »	6,622 »	6,428 »

Összesen 24,551 mű, 50,916 kötet, 46,738 darab.

Ezen mennyiségből a városi beszerzésekből vagy más adományokból származó művek száma 5218-ra (= 9281 kötet, 8634 drb) rúg.

Az iktatóba mult évben 115, a folyó évben pedig június hó végeig 61 különféle ügyirat érkezett be, a melyek mind elintéztettek.

A mult évi július—augusztusi szünidő alatt a II. számú és az olvasóterem tisztogatása lett elvégezve, a mikor minden egyes könyv gondos leporolás és vizsgálat alá vétetett.